

MATERIALE FOSILE DE PĂSĂRI DE PE TERITORIUL JUDEȚULUI HUNEDOARA

EUGEN KESSLER

Locurile fosilifere furnizoare de materiale fosile de păsări se cunosc de pe teritoriul județului Hunedoara încă din finele secolului trecut când G. Teglas semnalează prezența oaselor de păsări în sedimentele cavernicole ale peșterilor din județ. Din păcate nu se cunoaște soarta acestor materiale.

Prima descriere a unui material paleornitologic provenit din plaiurile hunedorene aparține englezului C. W. ANDREWS în 1913, care determină din materialele primite de la F. Nopca o nouă specie de pelecaniform: *Elopteryx nopcsai*, descoperită în depozitul fosilifer de vîrstă daniană de la Sînpetru-Hațeg. Originalele se găsesc la British Museum din Londra, iar copiile în gips la Institutul Geologic din Budapesta.

De menționat că în 1975 C. J. O. HARRISON și C. A. WALKER descriu alte două specii noi din același material: *Bradycneme draculae* și *Heptasteornis andrewsi*, două specii de bufnițe uriașe. În „Catalog of Fossil Birds — editat de P. BRODKORG ele figurează însă ca „nomina non avium“, fiind considerate ca resturi de dinosaurieni.

În jurul anilor 1920—1925 J. Mallasz colectează din șisturi menilitice de vîrstă sarmațiană de la Simeria impresiuni de pene. De asemenea, cercetînd sedimentele cavernicole din Peștera Bordu Mare de la Ohaba Ponor colectează și oase de păsări — aflate în colecția Muzeului din Deva — determinate recent de autor / *Falco subbuteo* și *Lagopus lagopus*.

Între anii 1950—1968 colectivul condus de C. S. NICOLAESCU-PLOPSOR a efectuat săpături arheologice și paleontologice în peșterile din județ. Din Peștera Curată de la Nandru și de la Bordu Mare au fost colectate printre alte piese și numeroase oase de păsări de vîrstă pleistocenă superioară. O parte din materialul provenit din Peștera Curată a fost determinat și publicat de D. JANOSSY /1965/. Lista cuprinde 21 de specii: *Anas platyrhynchos*, *Anas penelope*, *Aythya nyroca*, *Anatidarum* g. et sp. indet., *Buteo* cf. *lagopus*, *Aquila* cf. *clanga*, *Haliaetus albicilla*, *Aegypius monachus*, *Pernis apivorus*, *Falco* cf. *tinnunculus*, *Tetrao urogallus*, *Lyrurus tetrrix*, *Perdix perdix*, *Crex crex*, *Strix* cf. *nebulosa*, *Asio flammeus*, *Picus canus*, *Pyrrhocorax graculus*, *Corvus monedula*, *Turdus* cf. *pilaris* și *Sturnus vulgaris*.

Din deceniul trecut D. GRIGORESCU reîncepe cercetarea punctelor fosilifere cretacice superioare din Bazinul Hațeg și în 1978 descoperă un nou fragment de femur de pasăre și care a fost atribuit toț pelicaniformului *Elopteryx nopcsai* / D. GRIGORESCU, E. KESSLER, 1980).

În 1980, în urma revizuirii materialului fosil aflat în posesia Institutului de Arheologie din București prin amabilitatea arheologului A. PAUNESCU, autorul descoperă numeroase piese fosile de păsări provenite din peșterile de la Nandru respectiv Ohaba-Ponor, colectate cu ocazia campaniilor de săpături din 1954—1955. Determinarea acestor piese a permis alcătuirea următoarelor liste de specii: *Aythya nyroca*, *Haliaeetus albicilla*, *Circus* sp., *Aegyptius monachus*, *Lyrurus tetrax*, *Tetrao urogallus*, *Asio flammeus*, *Strix uralensis*, *Corvus corax*, *Corvus cornix*, *Pyrrhocorax graculus*, — de la Nandru; *Anser albitrons*, *Mergus merganser*, *Aquila chrysaetos*, *Gypaetus barbatus*, *Falco tinnunculus*, *Falco vespertinus*, *Lagopus mutus*, *Coturnix coturnix*, *Gallus gallus*, *Plegadis falcinellus*, *Scolopax rusticola*, *Tringa totanus*, *Corvus monedula*, *Garrulus glandarius*, *Corvus cornix*, *Corvus corax*, *Pyrrhocorax graculus*, *Lanius collurio*, *Turdus pilaris*, *Turdus viscivorus*, *Carduelis carduelis*, *Coccothraustes coccothraustes* — de la Ohaba. Deci 11 specii la Nandru — 4 noi față de lista publicată de D. JANOSSY — și 23 de specii la Ohaba plus cele două specii din colecția MALLASZ.

Totalul speciilor de păsări cunoscute din depozitele fosilifere ale județului Hunedoara se ridică astfel la cifra de 45 (în plus impresiunile de pene), dintre care o specie nouă pentru știință (*Elopteryx*) și 5 specii noi pentru avifauna fosilă a țării (*Aquila clanga*, *Gypaetus barbatus*, *Pernis apivorus*, *Plegadis falcinellus* și *Strix nebulosa*). Prin aceste date județul Hunedoara figurează printre centrele cele mai importante din această privință din țară. Considerăm că există condiții pentru intensificarea cercetărilor în acest domeniu, prin continuarea colectărilor în depozitele fosilifere cunoscute deja și prin deschiderea altora.

Bibliografie

- Andrews C. W., 1913, *On some bird remains from the Upper Cretaceous of Transylvania*. Geol. Magaz. 5, 10.
- Brødkorb P., 1978, *Catalogue of the fossil Birds*. Part. 5, Bull. Florida State Mus. Biol. Sci. 23, 3.
- Grigorescu D., Kessler E., 1980, *A new specimen of Elopteryx nopsay Andr. from the Dinosaurian beds of Hateg Basin*. In: Rev. Roum. Géol. Géophys. et Geogr., *Seria Geol.*, Tome 24, p. 171—175.
- Harrison C. J. O., Walker C. A., 1975, *The Bradienemidae, a new family of owls from the Upper Cretaceous of Roumania*. Paleontology, 18, 3.
- Janossy D., 1965, *Fossile Vogelfauna aus den mousterien Schichten der Curată Höhle (Rumanien)*. Vert. Hung., 7, 1—2.
- Jurcsak T., Kessler E., 1973, *Cercetări paleornitologice din România*. Nymph., 1, p. 263—301.
- Lambrecht K., 1929, *Mesozoische und tertiäre Vogelreste aus Siebenbürgen*. R. 10th Congr. Internat. Zool. Budapest, 1927, Sect. 8.

DES MATERIAUX FOSSILES DES OISEAUX SUR LE TERRITOIRE DU DEPARTEMENT DE HUNEDOARA

Résumé

L'auteur présente les espèces fossiles des oiseaux découvertes sur le territoire du département de Hunedoara: *Elopteryx nopsayi*, *Aquila clanga*, *Gypaetus barbatus*, *Pernis apivorus*, *Plegadis falcinellus*, *Strix nebulosa*, etc.